

Naša hrana v času podnebne krize

Le kar je zdravo za naravo in okolje, je zdravo tudi za nas

»Obdelana polja dado vsako leto po dve žetvi, ko se požanje pšenica in rž, se brž spet preorjejo in posejejo z ajdo .... Na isti način se seje ajda po žetvi ječmena, fižola, leč, graha in drugih poljskih pridelkov, po konoplji ali lanu pa proso ali sicer kaj drugega. Tako se njiva na leto dvakrat preorje; to se namreč v drugih deželah, to je v sosednjih, ne dogaja.«
(Slava vojvodine Kranjske, poglavje II. Predhodno poročilo o življenju, veri in šegah Kranjcev)

Zaradi podnebnih sprememb in strmega upadanja biotske pestrosti je pridelovanje hrane ena najbolj ogroženih dejavnosti, ki pa je za ljudi ključnega pomena. Hkrati pa je kmetijstvo dejavnost, ki pomembno vpliva na podnebne spremembe in upad biotske raznovrstnosti. Emisije toplogrednih plinov iz kmetijstva so velike in se prepočasi zmanjšujejo.

V letu 2021 so emisije toplogrednih plinov v slovenskem kmetijstvu predstavljale 11,3 % nacionalnih emisij. Od tega predstavljajo skoraj tri četrtine emisije iz živinoreje, ki nastajajo pri enterični fermentaciji v prebavilih rejnih živali ter pri ravnanju z gnojem, ostalo pa večinoma iz kmetijskih zemljišč zaradi gnojenja z mineralnimi in organskimi gnojili.
(Vir podatkov: ARSO - Nacionalno poročilo o emisijah in odvzemih toplogrednih plinov 2023)

Hitro in odločno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov je ključno za zadržanje globalnega segrevanja pod »varno« mejo 1,5 °C. Pridelava hrane brez emisij TGP ni mogoča. Mogoče pa so spremembe v strukturi in načinu pridelave, ki vodijo v zmanjšanje emisij in škodljivih vplivov na naravo. Spremembe v bolj trajnostno kmetijstvo niso lahke, so pa nujne.

Ključni ukrepi, ki bi povečali samooskrbo s kakovostno in varno hrano ter zmanjšali vpliv slovenskega kmetijstva na podnebne spremembe in upad biotske raznovrstnosti:

- Pospešen prehod na ekološko kmetijstvo, ki je najbolj trajnostna kmetijska praksa, ki je po vsej EU primerljivo regulirana;
- Povečanje pridelovanja rastlinske hrane za neposredno prehrano ljudi (namesto krme za živino) na območjih z ugodnimi pogoji za poljedelstvo;
  - Zmanjšanje števila govedi in spodbujanje pašništva;
- Povečanje deleža lokalno pridelane ekološke hrane rastlinskega izvora v prehrani prebivalcev_k Slovenije in zmanjšanje potrošnje mesa in mleka, tudi v skladu s spremenjenimi prehranskimi potrebami in trendi povpraševanja;
- Prehod iz monokulturnega pridelovanja na velikih območjih v raznolikost kultur;
  - Preprečevanje nastajanja odpadne hrane.

PRVI KORAK K TEMU JE PREGLED NEKATERIH UTRJENIH STALIŠČ/POGLEDOV IN SPREMEMBA PERSPEKTIVE.

Ne glede na majhnost Slovenije in njenega globalnega vpliva – zaradi kritičnosti razmer mora vsak narediti čim več kar lahko oz. pometati pred svojim pragom.

Naša hrana – nove perspektive

1. stališče: Drugi sektorji povzročajo večje emisije toplogrednih plinov kot kmetijstvo, zato se je pri blaženju podnebnih sprememb potrebno osredotočiti nanje.

Preskrba s hrano je glavna družbena prioriteta, država naj se z izpusti TGP raje ukvarja na bolj kritičnih sektorjih. Glavni viri izpustov na ravni EU ter tudi v Sloveniji so sektorji energetike, prometa ter industrije. Država naj se raje ukvarja z zmanjšanjem izpustov iz teh sektorjev.

Druga perspektiva: Zmanjševanje emisij v kmetijstvu je pomembno kljub temu, da drugi sektorji povzročajo večje emisije.

Res je, da pri proizvodnji energije ter v industriji in prometu nastaja več emisij kot v kmetijstvu. Kar pa ne pomeni, da so emisije v kmetijstvu majhne. V letu 2021 so predstavljale 11,3 % vseh emisij v Sloveniji. V tem letu je bilo za odvzem ekvivalentne količine CO₂ iz ozračja potrebnih kar 52 % slovenskih gozdov. Poleg tega ima sektor kmetijstva (predvsem živinoreja) še nesorazmerno velik vpliv na zmanjšanje kakovosti tal in vodnih virov in je pomemben razlog za pospešeno izginjanje biotske raznovrstnosti.

Kmetijstvo je na področju zmanjševanja emisij neambiciozen sektor, pri tem pa je prav kmetijstvo sektor, ki je najbolj izpostavljen podnebnim spremembam. V obdobju 2005 – 2020 je bilo kmetijstvo poleg prometa edini sektor, kjer so se emisije povečale (v prometu za 4 in v kmetijstvu za 0,7 %). Prepolovitev neto emisij TGP do leta 2030 v primerjavi z letom 1990, ki je cilj EU, h kateremu mora ustrezno prispevati tudi Slovenija, bo mogoča samo z močnim in hitrim zmanjšanjem emisij v vseh sektorjih. Cilj slovenskega kmetijskega sektorja do leta 2030 je zmanjšanje emisij za zgolj 1 % glede na leto 2005. To je nepravilno do drugih sektorjev in ogroža doseganje podnebnih ciljev.

Če se emisije v kmetijstvu v naslednjih desetletjih ne bodo zmanjšale (in ob predpostavki, da bodo naši gozdovi in travinje ohranili sposobnost absorpcije toplogrednih plinov iz ozračja), bodo emisije v kmetijstvu sredi stoletja, ko bo Slovenija dosegla neto ničelne emisije, predstavljale 50 % vseh nacionalnih emisij, vsi drugi sektorji pa se bodo s svojimi emisijami morali »stlačiti« v preostalo polovico.

Ob zmanjševanju emisij v drugih sektorjih (prehod na brezogljicne vire energije, elektrifikacija prometa itd.) bo nespremenjena pridelava hrane sčasoma postala največji vir emisij TGP.

Poleg neposrednega zmanjševanja emisij TGP se hkrati pojavlja visoka potreba po ohranitvi biotske raznovrstnosti, zmanjševanju erozije na kmetijskih zemljiščih ter zmanjšanju onesnaževanja tal in vode. Zagotavljanje stabilnosti ekosistemskih funkcij in storitev kmetijskih zemljišč je namreč izredno pomembno tudi pri prilagajanju kmetijskega sektorja na podnebne spremembe in blaženju posledic neugodnih vremenskih vplivov, ki jih prinašajo podnebne spremembe (suše, ekstremni padavinski dogodki).

Če želimo doseči načrtovane cilje na področju zmanjšanja emisij TGP, ob tem pa izboljšati ekosistemске funkcije kmetijskih zemljišč, med katerimi je najpomembnejše trajnostno zagotavljanje proizvodnega potenciala hrane, je nujno potrebna ekologizacija kmetijskega sektorja¹ ob hkratnem povečanju pridelave rastlinske hrane, namenjene neposredno prehrani ljudi.

---

¹ Ekologizacija je po [opredelitvi Evropske komisije](#) plačilo za zeleno komponento, ki podpira kmete, ki začnejo uporabljati ali ohranjajo metodo ekološkega kmetovanja za izpolnjevanje okoljskih in podnebnih ciljev.

Ekologizacija kmetijskega sektorja lahko občutno prispeva tako k zmanjšanju emisij TGP, kot tudi k ponoru ogljika, zato mora le-ta postati krovna usmeritev prihodnje kmetijske politike.

2. stališče: Okoljevarstveniki želijo uničiti živinorejo, čeprav geografska danost Slovenije terja to dejavnost.

Živinoreja in njen osrednji pomen v slovenskem kmetijstvu sta tako iz ekonomskega (živinoreja presega 40 % vrednosti kmetijske proizvodnje) kot iz strukturnega vidika posledica številnih, tudi naravnih dejavnikov. Med kmetijskimi zemljišči prevladujejo travnine in območja z manj ugodnimi pogoji za pridelavo hrane, ki so lahko izkoriščena zgolj za rejo živali. Zmanjšanje staleža rejnih živali bi sprožilo številne negativne socio-ekonomske posledice (stroškovno manj učinkovito prirejo, poslabšanje dohodkovnega položaja kmetov, praznjenje podeželja ipd.) in tudi negativne okoljske posledice (npr. zmanjševanje biodiverzitete zaradi zmanjševanja obsega in obdelanosti travnatih površin). Poleg tega krma oziroma kulture, ki se gojijo za živino, niso primerne za uporabo v prehrani človeka (npr. žita za krmo so po standardih manj primerna kot krušna).

Druga perspektiva: Okoljevarstveniki si prizadevamo za prehod na pridelavo hrane v okviru regenerativne sposobnosti narave in podnebja. To je edino dolgoročno vzdržno z vidika ohranjanja pogojev za kmetovanje in tudi edino lahko zagotovi dolgoročno preživetje sektorja, ki ga ogrožajo podnebne spremembe in upad biotske raznovrstnosti. Nujen pa je pravičen prehod za kmete. Zmanjšanje emisij metana z zmanjšanjem števila govedi je ena najučinkovitejših stvari, ki jih lahko naredimo za hitro upočasnitev podnebnih sprememb in zadržanje globalnega segrevanja pod 1,5 °C. **V Sloveniji je živinorejo smiselno ohraniti na območjih, ki so manj primerna za poljedelstvo, t.j. predvsem v hribovitem svetu, in jo usmeriti v ekološko, pašno rejo. S tem bo ohranjena njena pomembna vloga pri preprečevanju zaraščanja, ohranjanju biotske raznovrstnosti, ohranjanja poselitve in kulturne krajine.**

Na območjih, ki so primerna za poljedelstvo (predvsem na rodovitnih ravninah), naj se živinorejske kmetije preusmerijo v (ekološko) pridelavo rastlinske hrane za neposredno prehrano ljudi.

V Sloveniji ni prostora za intenzivno živinorejo, ki povzroča velike emisije toplogrednih plinov, poleg tega pa zavzema velike njivske površine za pridelavo krme in je še vedno odvisna od uvoza krme. Intenzivna živinoreja je čedalje bolj nesprejemljiva tudi zaradi naraščanja zavedanja potrošnikov o pomenu dobrobiti živali. Prav tako ne smemo zanemariti vpliva živinoreje na vodne vire / vodovarstvena področja.

Metan je močan toplogredni plin s 100-letnim potencialom globalnega segrevanja (angl. Global Warming Potential - GWP), ki je 28 do 34-krat večji od CO₂. Merjeno v 20-letnem obdobju se to razmerje poveča na 84-86-krat. Metan je za razliko od CO₂, ki ima v ozračju življenjsko dobo več stoletij, kratkoživi toplogredni plin, ki v ozračju ostane povprečno samo 12 let.

Glavni viri od človeka povzročenih emisij metana so živinoreja, pridobivanje nafte in plina (ubežne emisije) in ravnanje z odpadki.

Prav zaradi visokega potenciala globalnega segrevanja in hkrati kratkoživosti je zmanjšanje emisij metana prepoznano kot najhitrejši način za zmanjšanje kratkoročnega globalnega segrevanja in je nujno potrebno za zadržanje globalnega segrevanja pod mejo 1,5 °C, ki se ji zelo hitro približujemo (Slovenija pa se ogreva hitreje in je že dosegla 2°C) Bolj kot nas skrbi globalno segrevanje v naslednjih 10 ali 20 letih, večji poudarek moramo dati zmanjšanju emisij metana.

Ob zanašanju samo na dekarbonizacijo (zmanjšanje emisij CO₂) bo »varna« meja globalnega segrevanja 1,5 °C nad predindustrijsko ravno z veliko gotovostjo presežena že v nekaj letih (predvidoma v 2033), saj bodo današnje emisije CO₂ povzročale segrevanje še več stoletij. Današnje emisije metana pa bodo izginile iz ozračja že v enem do dveh desetletjih. To pomeni, da zmanjšanje emisij metana povzroči hitro zmanjšanje koncentracije metana v ozračju in s tem zmanjšanje toplogrednega učinka. Boj proti emisijam metana je torej učinkovit in hiter način za blaženje podnebnih sprememb v časovnem okviru kritičnih desetletij do sredine stoletja.

Potrebno zmanjšanje emisij metana za zadržanje globalnega segrevanja pod 1,5 °C se lahko doseže samo na mednarodni ravni, pri čemer je pomemben vsak prispevek posamezne države. Slovenija je kot članica EU na COP21 v Glasgowu pristopila h globalni zavezi za zmanjšanje antropogenih emisij metana za vsaj 30 % do 2030 glede na ravni v letu 2020 (Global Methane Pledge).

V Sloveniji je kmetijstvo, specifično živinoreja, poglavitni vir emisij metana (63,2 % v letu 2021), zato lahko največ prispeva k njihovem zmanjšanju. Metan v največji meri nastaja pri fermentaciji v prebavili rejnih živali (večinoma goveda) in pri ravnanju z gnojem. Živinoreja (predvsem govedoreja) je velik vir emisij TGP ne glede na sistem pridelave (konvencionalno, ekološko, pašno, intenzivno). Največji vir emisij metana lahko torej učinkovito naslovimo samo z zmanjšanjem števila glav živine. Prehod na manj živinoreje mora biti postopen (»ne čez noč«) in pravičen za vse udeležene v verigi oskrbe s hrano, predvsem pa za kmetijske pridelovalce. Treba pa je začeti že sedaj in tu mora država pomagati (imeti jasno zastavljeno strategijo kmetijstva in prehrane). Potrebno je ohraniti produktivno zmogljivosti (prst, voda, ekosistemske storitve, ki sploh omogočajo pridelavo hrane), hkrati pa z vzpostaviti poštene (dodane) vrednosti kmetijskim izdelkom / pridelkom. Spodbujati in obnavljati je potrebno tudi pašne živinoreje v visokogorju (za področje Alp taki projekti že potekajo npr. [Alpska pastirska mreža](#), [Francija](#), [Španija](#)).

3. stališče: V Sloveniji se je tradicionalno jedlo meso.

Druga perspektiva: Prekomerna potrošnja mesa, kakršni smo priča danes, ni tradicionalna in je posledica dviga življenjskega standarda v času ene generacije. Valvasor je v Slavi Vojvodine Kranjske pisal o živinoreji kot o podpornem stebru kmetijstvu in ne kot osrednjemu členu v sektorju (uporaba gnoja, delovne živali).

Zmanjšanje porabe mesa je koristno tudi za zdravje ljudi. Zdravstvene koristi povečanega vnosa sadja, zelenjave, stročnic in polnovrednih žit ter zmanjšanja potrošnje mesa in mesnih izdelkov v svojih [priporočilih](#) izpostavlja slovenski Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ). Odsvetuje uživanje več kot 30 dag rdečega mesa oziroma mesnih izdelkov na teden, uživanje več kot 50 dag rdečega mesa oziroma mesnih izdelkov na teden pa opredeljuje kot resno tveganje za zdravje. To je skladno tudi s [priporočili Svetovne zdravstvene organizacije](#), ki ugotavlja, da večje uživanje rdečega mesa povečuje tveganje za raka.

Prebivalci Slovenije s trenutno potrošnjo rdečega mesa krepko presegamo priporočila NIJZ (za približno 2-krat), kar predstavlja resno grožnjo našemu zdravju.

Povečanje deleža rastlinske hrane v naši prehrani oz. zmanjšanje porabe hrane živalskega izvora – mesa in mleka je najpomembnejši ukrep, ki ga lahko sprejmemo posamezniki za svoje zdravje in posredno za zmanjšanje svojega ogljičnega odtisa na področju oskrbe s hrano.

4. stališče: Če bomo proizvajali manj mesa, bomo samo še več uvažali.

Če zmanjšamo proizvodnjo mesa, ponudba ne bo mogla zadostiti povpraševanju po mesu in ga bo treba uvažati. S tem bi prizadeli kmete, prebivalci_ke pa bodo jedli manj kakovostno meso.

Druga perspektiva: Za doseganje podnebnih ciljev mora iti zmanjšanje obsega živinoreje z roko v roki z zmanjšanjem porabe mesa in mleka, saj je ogljični odtis z živalskimi produkti bogate prehrane dvakrat večji od prehrane, v kateri prevladuje rastlinska hrana. Za zdravje prebivalstva in okolja bi bilo dobro, če bi uživali manj, vendar bolj kakovostno - ekološko, lokalno pridelano meso in mleko.

V Sloveniji pridelava govejega mesa in mleka količinsko pokriva potrebe potrošnikov. To pa ne pomeni, da prebivalci Slovenije dejansko uživamo samo doma pridelano meso in mleko. V Sloveniji na letni ravni uvozimo 108.550 ton mesa, od tega več kot 15.000 ton zgolj govejega mesa ([podatki SURS za leto 2021](#)). Velik del kakovostnega slovenskega mesa pa izvozimo. Kakovostno lokalno meso, katerega pridelava je bila najverjetneje podprta s subvencijami in ga država tudi aktivno promovira, ne ostane pri nas ([v letu 2021 izvoz mesa 70.000 ton](#)).

Če zmanjšamo potrošnjo mesa in kmetijske subvencije usmerimo v ekološko pridelavo bolj kakovostnega slovenskega mesa, hkrati pa smo pozorni na poreklo kmetijskih proizvodov, se lahko potrebi po uvozu ognemo, za prebivalce_ke Slovenije pa je omogočena oskrba s slovenskim mesom po dostopnih cenah. Subvencije za ekološko rejo bi pri tem morale ustrezno nadomestiti zmanjšanje prihodkov kmetij zaradi zmanjšanja števila glav živine.

5. Stališče: Ekološka pridelava hrane povzroča večje izpuste TGP kot konvencionalna, zato je ne moremo spodbujati.

Intenzivnost emisij metana je pri ekološki reji večja kot pri konvencionalni reji živali – na kilogram mesa ali mleka ekološko govedo izpusti več metana kot konvencionalno rejeno.

Druga perspektiva: V ekološkem kmetijstvu, zlasti LOKALNEM, nastane pri pridelavi hrane enake hranilne vrednosti manj emisij kot v konvencionalnem kmetijstvu, poleg tega je ekološko kmetijstvo ključna strategija prilagajanja kmetijstva na podnebne spremembe. Ekologizacija² kmetijskega sektorja lahko med drugim občutno prispeva tako k zmanjševanju emisij TGP, kot tudi ponoru ogljika, zato mora le-ta postati krovna usmeritev kmetijske politike. Poleg tega pri ekološkem načinu pridelave hrane nastane praviloma manj zavržene hrane (že tekom same oskrbovalne verige s hrano).

Pri ekološki oziroma biološko dinamični pridelavi je količina pridelka manjša kot v konvencionalnem kmetijstvu. Ekološko pridelana hrana ima zato lahko večji neposredni ogljični odtis na enoto pridelane hrane od konvencionalno pridelane hrane. Vendar pa je ekološko pridelana hrana po hranilni vrednosti lahko bogatejša, predvsem pa vsebuje manj pesticidov. Zato je taka hrana tudi bolj kakovostna. Za pridelavo enake količine hranil je potrebnih manj kmetijskih površin in vode, pri pridelavi pa se porabi manj energije in nastane manj emisij TGP kot v konvencionalnem kmetijstvu – tako na enoto površine kot na enoto pridelka.

V ekološki reji živali zaradi manj intenzivnega prirastka dejansko nastaja več emisij TGP na enoto prirejenega mesa/mleka, vendar pa je obtežba GVŽ/ha manjša. Ekološka reja ima torej višje

---

² Ekologizacija je po [opredelitvi Evropske komisije](#) plačilo za zeleno komponento, ki podpira kmete, ki začnejo uporabljati ali ohranjajo metodo ekološkega kmetovanja za izpolnjevanje okoljskih in podnebnih ciljev.

specifične emisije TGP od intenzivne reje, vendar pa so pri ekološki reji skupne emisije zaradi manjšega števila živali lahko manjše.

Zavzemamo se za čim manjši obseg živinoreje, znotraj le-te pa za ekološko rejo

- zaradi dobrobiti živali,
- zaradi zmanjšanja emisij metana iz jam za gnojevko in gnojišč (pri ekološki reji z visokim nastiljem in vključeno pašo se namreč lahko občutno zmanjša količina tekočih gnojil),
- zaradi večje pridelave trdnih organskih gnojil,
- ker prek boljšega počutja prispeva k daljši življenjski dobi plemenskih živali, k zmanjšanju poginov in k boljši reprodukciji,
- ker prispeva tudi k zmanjšanju rabe energije za spravilo travniške krme (košnja, sušenje, transport) in krmljenje ter
- ker prispeva k zmanjšanju zaraščanja kmetijskih zemljišč.

Poleg tega ima ekološko kmetijstvo številne družbene in okoljske funkcije, zaradi katerih se ga družbi izplača podpirati:

- Ekološko kmetijstvo je edini trajnostni način kmetijske pridelave, ki je jasno in natančno opredeljen z enotno evropsko zakonodajo, kjer veljajo številne prepovedi (uporaba gensko spremenjenih organizmov, kemično sintetičnih pesticidov, lahko topnih mineralnih gnojil ...) in zahteve ter priporočila (kolobar, uporaba komposta in živinskih gnojil, ekološka semena in sadike...). Na ta način varuje potrošnike pred okoljskim zavajanjem (greenwashing).
- Ekološko kmetijstvo varuje kakovost tal in vode ter ohranja biotsko raznovrstnost.
- Ekološko pridelana živila imajo višjo kakovost (hranilno vrednost) in so varnejša (vsebujejo manj ostankov fito-farmaceutskih sredstev).
- Ekološko pridelana živila prinašajo večjo dodano vrednost za pridelovalce.
- V ekološkem kmetijstvu ni dovoljena uporaba mineralnih gnojil, kar prispeva k manjšim izpustom didušikovega oksida tako pri živinoreji kot pri rastlinski pridelavi.
- Zaradi prepovedi rabe lahko topnih mineralnih gnojil in kemično sintetičnih pesticidov je na ekološko obdelovanih kmetijskih površinah tudi manjša nevarnost ostankov težkih kovin in izpiranja nitratov ter pesticidov v podtalnico.
- Na ekoloških kmetijah je večja biotska raznovrstnost, ki temelji na širšem kolobarju, uporabi združenih setev in večjega števila različnih vrst in sort, kjer pomemben delež zastopajo tudi avtohtone sorte in populacije. Zaradi prepovedi rabe kemično sintetičnih sredstev za varstvo rastlin je na ekološko obdelovanih površinah manj njihovih ostankov v tleh, večja je raznolikost plevelne flore in živih organizmov v tleh. Populacija deževnikov, ki so indikatorji rodovitnosti tal in posredno populacije živih organizmov v tleh, je večja v pridelovalnih sistemih z manjšimi vlaganji (ekološko, biodinamično) v primerjavi z večjimi vlaganji (integrirano, konvencionalno).
- Ekološko obdelana tla vsebujejo več organske snovi (humusa) in zanje je značilna večja rodovitnost. Organska snov je tudi ponor CO₂, je osnova za prilagajanje podnebnim spremembam in ekstremnim vremenskim pogojem, saj takšna tla zadržijo več vode, ki jo imajo rastline dalj časa na razpolago tudi v začetku sušnega stresa. Tla z več živimi organizmi so zračnejša in z več porami ter tako tudi poplavno vodo bolje sprejmejo. sonaravno ohranjanje rodovitnosti tal s povečevanjem vsebnosti humusa. Zato je ekološka pridelava hkrati ukrep blaženja podnebnih sprememb in ena od nosilnih strategij prilagajanja kmetijstva nanje.
- Na ekološko obdelovanih njivah se letno v humus veže na 1 ha 415 kg ekv. CO₂, na konvencionalno obdelanih pa se z mineralizacijo razkroji 150 kg ekv. CO₂. Emisije toplogrednih

plinov so v ekološkem kmetijstvu manjše kot v konvencionalnem (785 oz. 2.162 kg ekv. CO₂ na ha v letu) in poraba energije manjša (5,6 oz. 12.6 GJ na leto).

- Ekološko kmetijstvo prispeva k zmanjšanju porabe energije. Pri ekološki pridelavi ni dovoljena uporaba kemično-sintetičnih sredstev za varstvo rastlin in mineralnih gnojil, katerih proizvodnja je energetske intenzivna, je v veliki meri iz uvoza ter povzroča velike izpuste toplogrednih plinov.
- Morebitne potrebe po večjih površinah zemljišč za ekološko kmetovanje je možno kompenzirati z izboljšanjem kakovosti prsti, z intenzivnim upravljanjem kolobarjenja, boljšim upravljanjem škodljivcev z uporabo naravnih metod ter pestrostjo kultur. Za izboljšanje produktivnosti v ekološkem kmetijstvu so potrebna tudi vlaganja v raziskave in razvoj ter prenos znanja.

Opomba: V Sloveniji je med trajnostne oblike kmetijstva uvrščena tudi integrirana pridelava, ki je podprta z nacionalno zakonodajo v sadjarstvu, poljedelstvu, zelenjadarstvu in vinogradništvu in ima določene omejitve pri uporabi pesticidov ter zahtevo po dosledni uporabi gnojil na podlagi analiz tal. Integrirana pridelava je bila v okviru preteklih ciklov kmetijske politike napredna in je služila za prehod na okoljsko bolj prijazen način kmetovanja. Sedaj pa potrebe okolja zahtevajo višje standarde ekološke pridelave, vendar pa obstoječe podpore ne spodbujajo prehoda iz integrirane na ekološko pridelavo, saj med podporami za eno in drugo ni večje razlike. Podpora za ekološko kmetovanje bi morala biti spodbudno višja.

6. Stališče: Ekološko kmetijstvo ni produktivno in se ne splača.

Kmetije, ki se ukvarjajo zgolj z ekološkim kmetijstvom, finančno ne morejo »preživeti«, ne kratkoročno, ne dolgoročno, produktivnost je nižja. Tudi pridelava zelenjave ni smiselna zaradi manjšega donosa (če odmislimo subvencije). Samo konvencionalna pridelava in reja prineseta dohodke in omogočata slovenskim kmetom konkuriranje s tujimi.

Druga perspektiva:

- Empirični dokazi kažejo, da je glede količine pridelkov pridelava hrane na ekološki način primerljiva – predvsem pa na dolgi rok – konkurenčna konvencionalni pridelavi, še posebej če upoštevamo, da ima lahko tudi višjo hranilno vrednost, če je kvalitetna, predvsem pa vsebuje manj pesticidov. Pridelovalni potencial se pri takem načinu pridelave ohrani v polni meri. **Zaradi vsega naštetega je ekološki način pridelave hrane tudi v javnem interesu, to pa bi moralo biti določeno tudi na zakonski ravni (npr. Zakon o uvajanju ekološkega kmetijstva).**
- Slovenske kmetije, ki so bile na evropski ravni izbrane kot primeri dobrih praks (npr. kmetiji [Černelič](#) in [Zlate misli](#)), dokazujejo, da ekološke in biodinamične kmetije lahko »preživijo«, saj je dodana vrednost takšnega načina pridelave precej večja. Zanimanje za ekološko pridelano hrano narašča in tudi v Sloveniji s trenutno ponudbo domačih ekoloških izdelkov ne moremo zadostiti povpraševanju, zato jih uvažamo.
- Tudi če bi pri konvencionalni pridelavi prevzeli obstoječe novodobne tehnološke prakse, slovenski pridelovalci ne bodo nikoli mogli konkurirati pridelovalcem iz Poljske, Nizozemske, Madžarske. Zato je smiselna podpora ekološki pridelavi, ki ima večjo dodano vrednost ter naraščajoče domače povpraševanje. V Sloveniji je še velik potencial za raziskave na tem področju ter za povečanje produktivnosti, vendar država v to ne vlaga.

7. Stališče: Slovenska ekološka hrana je čisto predraga, ljudje si tega ne morejo privoščiti. Sicer pa Slovenija zaenkrat dovolj podpira ekološko kmetovanje.

Kmetov ni možno siliti v ekološko kmetovanje, to se mora vsak sam odločiti dolgoročno, financiranje kratkoročnih ukrepov ne prinaša sprememb. Ekološka pridelava predstavlja za kmete tudi tveganje, da s takim kmetovanjem ne bo mogel preživeti.

Druga perspektiva: Kar je zdravo in dobro za okolje in ljudi mora biti podprto z zadostnimi državnimi subvencijami, da je potem to prva in najboljša izbira za vsakega potrošnika in dostopna vsem družbenim skupinam. Trenutno je ekološki način pridelave hrane neprimerno manj podprt z državnimi sredstvi kot konvencionalen način pridelave, zato je končna cena tako pridelane hrane tudi višja.

Subvencioniranje ekološkega kmetijstva se družbi izplača, saj na drugi strani zmanjšuje eksterne družbene stroške, kot so stroški saniranja okolja, ki je degradirano zaradi intenzivnih pridelovalnih praks, ter zdravstveni stroški saniranja posledic prehranjevanja z nezdravo hrano (ki vsebuje ostanke fitofarmaceutskih sredstev, je gensko spremenjena itd.).

Ekološka hrana je dražja tudi zato, ker je doma pridelamo premalo in je večino uvozimo. Subvencije za ekološko kmetijstvo bi morale kmete močnejše motivirati k preusmeritvi in ustrezno kompenzirati morebitno manjšo količino pridelka.

Strategija izvajanja Skupne kmetijske politike ne podpira dovolj ekološkega kmetovanja, predvsem prehoda iz konvencionalnega na ekološko kmetovanje.

Poleg subvencioniranja ekološkega kmetovanja in prehoda nanje bi bili nujni tudi drugi sistemski ukrepi kot:

- Kmetijsko gozdarska zbornica kot izvajalka javne službe na področju kmetijstva skrbi za implementacijo - tako za tradicionalno in ekološko kmetijstvo. V okviru tega je zavezana tudi k promociji večje učinkovitosti okoljskih ukrepov, vendar pa v okviru priprave in izvajanja kmetijskih ukrepov pogosto nastopa kot »lobist proti državi«. Prav tako ne poskrbi za ustrezno promocijo in strokovno podporo ekološkemu kmetovanju in prehodu nanj - v Sloveniji je malo kmetijskih svetovalcev zgolj za ekološko kmetijstvo (3-4); več jih je za hkratno ekološko in konvencionalno svetovanje (živinorejo in za ekološko živinorejo), kar je še slabše. Svetovalci so zelo pomembni pri usmerjanju kmetov. Stanje se nekoliko izboljšuje, vendar bi bilo potrebno znotraj KGZ povečati število strokovnjakov in svetovalcev za izvajanje javne službe za to področje ter podpreti večjo angažiranost ekoloških kmetov znotraj zbornice ter izobraževanj o ekološkem kmetovanju, naravovarstvenih in okoljevarstvenih temah.
- Pri povečanju deleža ekološke hrane bi moral biti javni sektor zgled z večjim obsegom naročanja lokalno in ekološko pridelane hrane, kar bi zagotavljalo večjo ekonomsko stabilnost ekološkim pridelovalcem. Zaenkrat obstaja zakonska omejitev glede javnega naročanja, kjer je cena glavno vodilo izbire. Naročniki tudi zaznavajo, da ni dovolj ponudbe. Če bi se subvencije in proizvodno vezana plačila, zlasti v živinoreji, dodeljevala progresivno v smislu povečanja glede na način pridelave, ekološki način, bi na trgu lahko prišlo do podobnih cen in bi bilo to bolj sprejemljivo. Za javne ustanove in šole, kjer je velika potreba, da se poveča delež ekološke hrane/živil, bi morali te subvencije še povečati.

8. Stališče: Slovenski kmetje so dovolj ozaveščeni glede varovanja okolja in pri tem tudi učinkoviti.

V Sloveniji je narava dobro ohranjena in za to so zaslužni tudi kmetje. Dodatni okoljski ukrepi za kmete niso potrebni, potrebno pa je zagotoviti stabilnost in kontinuiteto glede na preteklo financiranje ter s tem socialno varnost.

Druga perspektiva: Okoljski ukrepi in ukrepi ohranjanja narave so potrebni zaradi ohranjanja in obnavljanja narave, ki je v Sloveniji še dovolj bogata, vendar pa tudi pri nas poteka proces izginjanja narave. Dosedanji ukrepi skupne kmetijske politike tega niso ustavili ([Poročilo Računskega sodišča EU, 2020](#), EEA [State of Nature, 2020](#), EEA [The European environment - state and outlook 2020](#)). Prav tako niso bili naravovarstveni dosedanji ukrepi ravnanja z vodotoki. Spreminjanje naravne in kulturne krajine se ponekod kaže tudi v povečani eroziji – če smo bili v Sloveniji nekoč znani po visokodebelnih sadovnjakih (Slovenske Gorice), ki so igrali pomembno vlogo pri preprečevanju erozije, temu namreč danes ni več tako.

Izvajanje nove skupne kmetijske politike je tako priložnost za krepitev biodiverzitete in obnovo narave preko razvoja podeželja in bolj sonaravnih kmetijskih praks. Kmetijstvo - pridelava hrane, je dejansko odvisno od dobrega stanja narave in biotske raznovrstnosti, saj gre za medsebojno odvisen odnos, eno krepi drugo. Okoli 50 % vseh vrst je odvisnih od kmetijskih aktivnosti, po drugi strani pa kmetijstvo sloni na pestrosti genetskih virov in storitev, ki jih nudi narava (plodnost prsti, odpornost na bolezni, okoljske pritiske in podnebne spremembe). Bodočnost je tako v [kmetijski biotski raznovrstnosti](#), ki vključuje vse sestavine biotske raznovrstnosti, pomembne za hrano in kmetijstvo, ter vse sestavine biotske raznovrstnosti, ki sestavljajo kmetijski ekosistem: raznolikost in variabilnost živali, rastlin in mikroorganizmov, na genetski ravni, na ravni vrst in ekosistemov, ki so potrebni za vzdrževanje ključnih funkcij kmetijskega ekosistema, njegove strukture in procesov. Kmetije, ki so preživele stoletja in imajo še potencial za prihodnost (gorske kmetije - celki), so preživeli ravno zaradi trajnostnega gospodarjenja. Podnebnim spremembam pa se bodo prav tako morale prilagoditi. Na vodovarstvenih območjih, ki so še posebej občutljiva, naj se že danes spodbuja ekološki način kmetovanja. Pomembno bi bilo tudi ponovno uveljavljanje starih vrst sadnih dreves v obliki visokodebelnih travniških sadovnjakov.

9. Stališče: »Država nima pravice odrejati ljudem, kaj naj jedo. Ker velja prosti trg, nimamo vpliva na to, kaj se uvaža, izvaža, prodaja in proizvaja.«

Druga perspektiva: Država ima dolžnost z javnimi sredstvi podpirati samo tiste storitve sistema oskrbe s hrano, ki so v javnem interesu.

Res se v svobodo izbire nima pravice nihče vtikati in velja prosti trg. Vendar pa bi morali z javnim denarjem spodbujati samo kmetijsko pridelavo in potrošnjo, ki podpira jasno zastavljene družbene cilje – samooskrbo ter zdravje ljudi in okolja. Subvencije in druge oblike podpore kmetijskih proizvajalcev bi morali zato namenjati za zdravju in okolju prijazne načine pridelave (ekološko, biodinamično kmetijstvo), ki prispevajo k obnovi ekosistemov, ohranjanju zdravih tal in njihove sposobnosti zadrževanja vode in ogljika ter visokemu standardu dobrobiti živali. Potrebni bodo ustrezni finančni ukrepi za izboljšanje prehranskega okolja, ki bodo prijazni tudi za potrošnika, saj mora biti trajnostni prehranski sistem izpeljan na vseh ravneh naenkrat.

Kmetijske subvencije morajo biti tudi za kmete pravične in jih podpirati (predvsem male kmete), ne smejo pa biti videne le kot socialni korektiv.

Oglaševanje, ki ga plačuje država (in ki vpliva na nakupne odločitve posameznikov): V luči podnebne krize, ki je razglašena v EU, in zahtevnih nacionalnih ciljev zmanjšanja emisij TGP (ki jih ima Slovenija kot članica EU in pogodbenica Pariškega sporazuma), je nedopustno, da se velik del javnih sredstev, namenjenih promociji kmetijskih in živilskih proizvodov, namenja promociji mesa in mleka, namesto promociji uživanja zdrave, okolju in podnebnju prijaznejše hrane, t.j. več ekološke, rastlinske hrane. Po [Odredbi o Programu promocije sektorja pridelave in predelave mesa za obdobje 2023–2025](#) bo za različno promocijsko gradivo, prireditve in oglaševalske akcije za spodbujanje uživanja mesa v tem obdobju namenjenih 2.124.000 EUR, od tega 849.600 EUR iz proračuna Republike Slovenije.

Dodatna stališča

Stališče: Vpliv živinoreje na podnebne spremembe je precenjen, saj imajo emisije metana manjši toplogredni učinek, kot se je predvidevalo. Sicer je pa največje emisije metana nastajajo zaradi taljenja permafrosta in ne zaradi živinoreje.

Strokovnjaki z univerze v Oxfordu so leta 2021 predlagali novo metodologijo ([GWP*](#)) za določanje toplogrednih učinkov metana in drugih kratkoživih toplogrednih plinov. Po tej metodologiji naj bi bil dolgoročni prispevek metana k segrevanju ozračja (če bi se izpusti vsaj malo zmanjševali) manjši, kot pa to pokaže doslej uporabljena metodologija.

V Sloveniji živinoreja prispeva k emisijam TGP 8 % (po trenutno še veljavni metodologiji), po predlogu posodobitve metodologije, ki upošteva tudi krajšo obstojnost metana, pa bi se ta delež zmanjšal na 1,3 %.

Druga perspektiva: Nova metodologija določanja toplogrednega učinka metana GWP* na mednarodni ravni ni sprejeta. Ne glede na uporabljeno metodologijo pa je sporočilo o nujnosti zmanjšanja emisij metana enotno. Emisije iz živinoreje so pravzaprav podcenjene.

Mednarodna znanstvena skupnost je pod okriljem IPCC razvila metodologijo za določitev vpliva različnih toplogrednih plinov na globalno segrevanje in podnebne spremembe v skupni enoti. Skupne emisije toplogrednih plinov v IPCC poročilu AR6 (2022-2023) so navedene v ekvivalentih CO₂ z uporabo potenciala globalnega segrevanja v časovnem obdobju 100 let (GWP₁₀₀). Poročilo AR6 vsebuje tudi posodobljene metrične vrednosti (GWP) emisij, ocene različnih metrik glede na cilje blaženja podnebnih sprememb in oceno novih pristopov k združevanju plinov. Izbira metrike je odvisna od namena analize in vse metrike emisij toplogrednih plinov imajo omejitve in negotovosti, saj poenostavljajo kompleksnost fizičnega podnebnega sistema in njegov odziv na pretekle in prihodnje emisije toplogrednih plinov. Za namen mednarodnega poročanja je še vedno veljavna metodologija GWP₁₀₀.

Predlog nove metodologije GWP* z navdušenjem pozdravljajo in zagovarjajo predvsem v živinorejskih krogih in v državah z velikimi emisijami TGP iz živinoreje. S pomočjo te metrike bi živinorejski sektor z lahkoto (z majhnim zmanjšanjem emisij) dosegel »podnebno nevtralnost« oz. ravnotežje med izpusti in ponori metana.

Vendar pa svetovne emisije metana stalno naraščajo in koncentracija metana v ozračju se povečuje. To močno prispeva k segrevanju ozračja in dejansko poganja pozitivno povratno zanko na področju taljenja permafrosta. Bolj ko se ozračje segreva, več permafrosta se odtaja in več metana se sprošča v ozračje, kar povzroča nadalje segrevanje ozračja, ki vodi k še večjemu taljenju permafrosta in še večjim emisijam metana. Obsežno taljenje permafrosta skupaj z izginjanjem arktičnega ledu in krčenjem tropskih gozdov lahko pripelje do točke preloma (angl. tipping point), ko bo zemeljski

podnebni sistem nepovratno vržen iz ravnotežja in bodo posledice za življenje na zemlji katastrofalne.

Uporaba metodologije GWP* pa prav tako kot GWP₁₀₀ pokaže, da je zmanjšanje emisij metana hiter in potencialno zelo vpliven ukrep za upočasnitev kratkoročnega globalnega segrevanja in pritrjuje pomenu bistvenega zmanjšanja emisij metana takoj. Zmanjšanje emisij metana iz živinoreje je eden najučinkovitejših načinov, ki jih ima človeštvo na razpolago, da prepreči podnebno katastrofo.

Poleg neposrednih emisij TGP iz živinoreje zaradi fermentacije v prebavilih rejnih živali in ravnanja z gnojem je pridelavi mesa in mleka potrebno pripisati še emisije, ki nastajajo pri pridelavi (domače in uvožene) krme. V Sloveniji je občutno več kot polovica vseh njivskih površin namenjenih za pridelavo hrane za živali. Tudi večinski delež izpustov iz domače rastlinske pridelave bi morali torej prišteti živinoreji.

Živinoreji je potrebno pripisati tudi izpuste pri pridelavi in prevozu krme, ki jo uvozimo iz drugih evropskih držav (280 tisoč ton) in z drugih kontinentov. Samo iz Brazilijske smo v letu 2022 uvozili več kot 200 tisoč ton soje, ki zraste na več deset tisoč hektarjih njiv, kar predstavlja velik del površine slovenskih njiv. Poleg tega pa je povezana z velikimi družbenimi in okoljskimi problemi, kot so izsekavanje tropskih gozdov, nasilje nad staroselci.

Prav tako je pridelavi »slovenskega« mesa in mleka potrebno prišteti še emisije iz proizvodnje in prevoza (večinoma uvoženih) gnojil in sredstev za zaščito krmnih rastlin, katerih proizvodnja je energetsko intenzivna.

Stališče: Slovenski kmetovalci želijo zgolj kmetovati na tradicionalen način, ne pa postati del eksperimentalnega preizkusa novih okoljskih zahtev in politik.

Primer izjave: "Najbolj nas moti, ker smo ogroženi, ne smemo več kmetovati po načelih naših prednikov in tudi ne vidimo bodočnosti v tej politiki, ki se zdaj odvaja za naše zanamce," je za N1 opisala Darinka iz občine Kozje, kjer se ukvarja s prašičjerejo, govedorejo in vinogradništvom.

Druga perspektiva: Transformacija evropskih politik za prehod na trajnostni prehranski sistem je počasni, a neustavljivo v teku. Spremembe so neizbežne in se morajo zgoditi na pravičen način - kmetje morajo za trajnostno pridelano hrano prejeti pošteno plačilo.

Konvencionalnega kmetovanja ne moremo enačiti s tradicionalnim načinom kmetovanja.

Tradicionalno kmetovanje je bilo blizu ekološkemu načinu pridelave hrane, ki pa okoljske omejitve že samo po sebi upošteva (na tak način so preživele npr. ravno gorske kmetije). Če slovenski kmetovalci želijo res delovati na tradicionalni način, potem je dovolj prostora za ekološke prakse, tudi z novimi ukrepi.

Slovensko kmetijstvo je močno odvisno od evropske kmetijske politike. Evropske politike družbo (sicer prepočasi) usmerjajo na pot podnebne nevtralnosti, krožnega gospodarstva in izboljšanja stanja narave, pri čemer je kmetijstvo ključni sektor.

Strategija "od vil do vilic", ki je pomemben del Evropskega zelenega dogovora, določa konkretne cilje do 2030 za preoblikovanje prehranskega sistema EU, vključno z:

- zmanjšanjem uporabe in tveganja pesticidov za 50 %,
- zmanjšanjem rabe gnojil za vsaj 20 %,
- zmanjšanjem prodaje antimikrobikov, ki se uporabljajo pri reji živali in v akvakulturi, za 50 % ter
- ciljem uporabe 25 % kmetijskih zemljišč za ekološko kmetovanje.

Strategija za biotsko raznovrstnost med ključnimi področju naslavlja problem habitatov oprasovalcev, ki so med najbolj ogroženimi, pri tem pa je od njih odvisno kar 84 % kmetijskih pridelkov v Evropi. V pripravi je zakonodaja, ki bo podprla doseganje sprejetih strateških ciljev. Ta vključuje Uredbo EU o obnovi narave (Nature Restoration Law), prenovi Uredbe o trajnostni rabi fitofarmaceutskih sredstev (Sustainable Use of Pesticides Directive) in zakonodajni okvir za trajnostni prehranski sistem (Legislative framework for sustainable food systems). Strateškim in zakonodajnim usmeritvam bodo sledili tudi finančni tokovi, ki v veliki meri zagotavljajo preživetje kmetij.

Kmetijska politika je kmete dolga desetletja porivala v netrajnostne prakse. Zato ne bi bilo pravično, če bi breme prehoda v trajnostno pridelavo hrane pristalo na njihovih ramenih. Zavzemamo se za postopen in pravičen prehod, podprt z učinkovitim in ciljno naravnanim subvencijskim sistemom. Ob subvencioniranju izvajanja okoljskih praks, uvajanju novih t.i. preciznih tehnologij in nadgradnji ali prestrukturiranju proizvodnih sredstev igra pomembno vlogo tudi postopno preusmerjanje vezanih dohodkovnih podpor v ekološko kmetijstvo in v povečanje pridelave rastlinske hrane za neposredno prehrano ljudi, zlasti na nižinskih območjih. Pri tem bi moral biti velik poudarek na spodbujanju pridelave stročnic.

Država oz. kmetijsko ministrstvo bi moralo v Strateškem načrtu SKP kmetijskemu sektorju dati jasen signal za trajnostno transformacijo, vključno s časovnico in ključnimi ukrepi. Strateški načrt SKP 2023–2027 je zamujena priložnost in prelaga odgovornosti na naslednje vlade, s čimer dela medvedjo uslugo samemu kmetijskemu sektorju.

V Strateškem načrtu SKP 2023 –2027 je večina dohodkovnih podpor vezana na živinorejo in pridelavo beljakovinskih rastlin za prehrano živali. V tem obdobju se zavzemamo za preusmeritev teh dohodkovnih podpor v ekološko živinorejo. V naslednjem obdobju pa je smiselno govoriti o preusmerjanju dohodkovnih podpor tudi na rastlinsko pridelavo oz. na ekološko pridelavo rastlinske hrane za neposredno prehrano ljudi.

Zdravstveno-prehranska politika EU, ki ji sledi tudi Slovenija, daje veliko več poudarka, tudi preko finančnih spodbud, ekološko pridelani in rastlinski prehrani. Slovenija regulativno temu sledi, npr. z Uredbo o zelenem javnem naročanju (s 15% obveznim deležem ekoloških živil v javnih ustanovah). Če se slovensko kmetijstvo temu novemu povpraševanju oz. poslovnim priložnostim, ki ga ustvarja zakonodaja, ne bo prilagodilo, ga bo zamenjala uvoz iz tujine, saj je na skupnem trgu EU dovolj ponudbe za (majhen) slovenski trg.